

Rapport

Nederlanders over voetbalkampioenschappen in het Midden-Oosten

Volgintentie, houding en effecten

Nederlanders over voetbalkampioen- schappen in het Midden- Oosten

---

Met steun van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Mulier Instituut

Paul Hover
Ton Leenen

Voor meer informatie kunt u contact
opnemen met het Mulier Instituut.

© Mulier Instituut

Utrecht, 21 januari 2026
www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl

Disclaimer

U mag delen uit deze publicatie overnemen op voorwaarde van bronvermelding:
Mulier Instituut, de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.
Er gelden gebruiksvoorwaarden voor de foto's in deze publicatie. Neem foto's
daarom niet over zonder toestemming van het Mulier Instituut.

Over ons

Het Mulier Instituut doet sportonderzoek voor beleid en samenleving. Voor overheden, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, sportorganisaties en bedrijven onderzoeken we allerlei thema's op het gebied van sport en sportief bewegen: van de sportdeelname van (groepen) Nederlanders tot de motorische vaardigheden van kinderen, en van diversiteit en inclusie in de sport tot de economische impact van sportevenementen.

Het Mulier Instituut is een onafhankelijke stichting zonder winstoogmerk.

Ons doel is bijdragen aan goed onderbouwd beleid, gericht op de bevordering van sport, sportief bewegen en versterking van de sportsector. Dit doen we op verschillende manieren:

We verzamelen data en monitoren de Nederlandse sportsector en beleidsprogramma's.

We ontwikkelen kennis en onderzoeksmethoden via verkennende en verdiepende studies.

We duiden onderzoeksuitkomsten en vertalen deze naar de beleidspraktijk.

We onderbouwen beleidsbeslissingen met expertise en advies.

We bieden gevraagd en ongevraagd duiding en reflectie in de rol van 'kritische vriend' van de sportsector.

We zetten ons in voor de bevordering van de sportwetenschap.

Afkortingen

UEFA	Union of European Football Associations
FIFA	Fédération Internationale de Football Association
LGBTI+	Lesbisch, Gay/Homo, Biseksueel, Transgender en Intersekse e.a. (waaronder Queer, Aseksueel, Panseksueel en Questioning)
PIF	Public Investment Fund

Inhoudsopgave

Nederlanders over voetbalkampioenschappen in het Midden- Oosten

Samenvatting	5
1 Inleiding	6
1.1 Inleiding	6
1.2 Doelstellingen	6
1.3 Onderzoeksvragen	7
1.4 Methode	7
2 Bidproces	8
2.1 Sportdiplomatie	8
2.2 Opkomst Golfstaten	10
2.3 Bid WK voetbal 2034	13
3 Volgintentie en keuze gastland	17
3.1 Volgintentie	17
3.2 Houding ten opzichte van gastlanden	18
4 Effecten keuze gastland	19
4.1 Beleving voetbal	19
4.2 Ervaring topsport	21
4.3 Vertrouwen in FIFA	22
5 Conclusie en blik vooruit	23
5.1 Conclusie	23
5.2 Blik vooruit	24
Bronnen	27

Nederlanders over voetbalkampioenschappen in het Midden-Oosten

Inleiding

In 2022 werd voor het eerst een WK voetbal in het Midden-Oosten georganiseerd (Qatar). In 2034 is dat weer het geval (Saudi-Arabië). In beide gevallen laaiden er discussies op over het bidproces en mensenrechten. Landen in het Midden-Oosten blijven naar verwachting in de toekomst een stempel zetten op de sportsector.

Doel en methode

We brengen in kaart hoe Nederlanders aankijken tegen het WK voetbal in het Midden-Oosten. We richten ons op de volgintentie, de houding ten opzichte van deze gastlanden en de effecten van het WK in die landen op de voetbalbeleving, de waardering van topsport en het vertrouwen in internationale sportorganisaties. We deden een documentstudie en onderzoek onder de Nederlandse bevolking.

Resultaten

- De FIFA en de Saudische voetbalbond handelen onvoldoende volgens het eigen beleid. De toewijzing aan Saudi-Arabië weerspiegelt de invloed van het koninkrijk binnen de FIFA.
- Bijna een derde van de Nederlanders is van plan om het WK voetbal te volgen. Een kwart is daar nog niet over uit en ruim vier op de tien zijn niet van plan het evenement te volgen.
- Bijna de helft van de Nederlanders is negatief over de keuze voor Saudi-Arabië en Qatar als gastlanden voor een internationaal topsportevenement zoals het WK voetbal. Bijna drie op de tien staan er neutraal in en een op de acht is er positief over.
- Nederlanders zijn verdeeld over de mate waarin de toewijzing van het WK voetbal effect sorteert op de voetbalbeleving. Voor ruim een derde heeft dit effect, voor bijna een kwart niet en ongeveer een derde is hierover in dubio. Een negatieve houding ten aanzien van gastlanden in het Midden-Oosten heeft vaker effect op de voetbalbeleving dan een positieve houding.
- De toewijzing van het WK voetbal aan landen zoals Saudi-Arabië en Qatar zorgt er bij bijna een derde van de volwassenen voor dat ze topsport minder positief ervaren. Voor bijna een kwart is dit niet het geval en ruim een derde heeft hier geen uitgesproken mening over.
- De toewijzing van het WK voetbal aan landen zoals Saudi-Arabië en Qatar schaadt bij bijna de helft van de Nederlanders het vertrouwen in de FIFA. Bij circa een op de acht daalt dit vertrouwen niet. Bijna een derde heeft hier geen uitgesproken mening over.

Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we de achtergrond, het doel en de onderzoeksvragen. Ook lichten we de onderzoeksmethode toe.

1.1 Inleiding

Het WK in Qatar in 2022 markeerde een keerpunt in de geschiedenis van internationale voetbalkampioenschappen: voor het eerst werden die in een land in het Midden-Oosten georganiseerd.¹ In 2034 wordt het WK voetbal wederom in dat werelddeel georganiseerd, namelijk in Saudi-Arabië.

De keuze van de Fédération Internationale de Football Association (FIFA) voor dit land past in een bredere ontwikkeling waarbij landen in het Midden-Oosten (Golfstaten) geld en tijd investeren in sportdiplomatie en -evenementen. Die ontwikkeling is niet vrij van controverses. Er zijn vragen gesteld over de manier waarop de FIFA de organisatierechten verstrekte en over de wijze waarop Saudi-Arabië sport als middel gebruikt om economische, politieke en diplomatieke doelstellingen te realiseren.

Voetbalkampioenschappen worden door miljoenen Nederlanders via de media gevolgd, met name als 'Oranje' speelt. In 2022 steeg de Oranjekoorts tot grote hoogten toen 8,8 miljoen Nederlanders keken naar de kwartfinale Nederland – Argentinië van het WK voor mannen in Qatar (best bekeken programma dat jaar).² De wedstrijden van de Oranjeleeuwinnen tijdens het EK voetbal voor vrouwen in 2017 trokken eveneens miljoenen kijkers. Ook die wedstrijden behoorden tot de best bekeken programma's van dat jaar.³

Niet alleen vanwege het bereik van dit grote sportevenement in Nederland is deze studie relevant. Nederlandse overheden en bedrijven die in Nederland topsportevenementen willen organiseren, kunnen in de toekomst binnen bidprocedures vaker te maken krijgen met concurrentie uit landen in het Midden-Oosten.

In dit onderzoek blikken we kritisch terug op de selectie van Saudi-Arabië als gastland voor het WK in 2034 en kijken we hoe de Nederlandse bevolking tegen dit WK aankijkt.

1.2 Doelstellingen

Met dit onderzoek brengen we in kaart hoe Nederlanders aankijken tegen het WK voetbal in het Midden-Oosten. We richten ons op het voornemen om het toernooi

¹ Bouandel & Amara (2024).

² Nationaal Media Onderzoek (2023).

³ Nationaal Media Onderzoek (2018).

te volgen, de houding ten opzichte van gastlanden zoals Saudi-Arabië en Qatar, en de effecten van de organisatie in die landen op de voetbalbeleving, de waardering van topsport en het vertrouwen in internationale sportorganisaties.

1.3 Onderzoeksvragen

We beantwoorden vier onderzoeksvragen:

1. Hoe verliep het bidproces voor het WK voetbal 2034 en hoe wordt daarop teruggeblikt?
2. In hoeverre zijn volwassen Nederlanders van plan het WK voetbal voor mannen in Saudi-Arabië in 2034 te volgen?
3. In hoeverre kijken volwassen Nederlanders positief of negatief aan tegen de keuze voor landen zoals Saudi-Arabië en Qatar als gastlanden voor een internationaal topsportevenement zoals het WK voetbal voor mannen?
4. In hoeverre heeft de toewijzing van het WK voetbal voor mannen aan landen zoals Saudi-Arabië en Qatar a) effect gehad op hoe voetbal beleefd wordt, b) ervoor gezorgd dat voetbal minder positief wordt ervaren en c) het vertrouwen in internationale sportorganisaties zoals de wereldvoetbalbond FIFA geschaad?

1.4 Methode

De gegevens voor dit onderzoek hebben we verzameld via een beknopte documentanalyse. Daarnaast hebben we gegevens vergaard via het Nationaal Sportonderzoek (NSO) onder het panel van Ipsos. De meting vond plaats in mei 2025. 1.998 Nederlanders van 15-80 jaar beantwoordden de vragen. De dataverwerking hebben we uitgevoerd in R (RStudio).⁴ De resultaten hebben we gewogen.⁵ Bij vragen met een beperkt aantal respondenten (<100) zijn de uitkomsten indicatief.

We zijn Arnout Geeraert (Universiteit Utrecht) erkentelijk voor zijn feedback op de conceptrapportage.

Leeswijzer

In hoofdstuk 3 beantwoorden we onderzoeksvragen 1 tot en met 3. In hoofdstuk 4 staat onderzoeksvraag 4 centraal. Hoofdstuk 5 bevat onze conclusie en beschouwing.

⁴ Zowel volledig als deels ingevulde vragenlijsten hebben we meegenomen in de analyses.

⁵ De weging corrigeert voor verschillen in geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, regio en sportfrequentie.

Bidproces

In dit hoofdstuk gaan we eerst in op sportdiplomatie. Daarna schetsen we hoe het bidproces voor het WK voetbal 2034 is verlopen en hoe daarop wordt teruggeblikt.

2.1 Sportdiplomatie

Sportdiplomatie vindt al lange tijd wereldwijd plaats (zie kader voor een definitie). Het bidproces voor het WK voetbal 2034 is te bezien in het licht van sportdiplomatie door Saudi-Arabië.

Definities

De manier waarop Duitsland het WK van 2006 inzette, is een voorbeeld van een Westers land dat een poging deed om een internationaal sportevenement te gebruiken om zijn internationale imago te verbeteren.⁶ In Nederland wordt ook aan sportdiplomatie gedaan. Bijvoorbeeld bij de organisatie van topsportevenementen in eigen land, evenementen in het buitenland en sportieve handelsmissies.

Sportdiplomatie

Een activiteit waarbij sport door een land wordt ingezet om andere landen te betrekken, te informeren en om een gunstig imago te creëren om de perceptie van die landen te beïnvloeden op een manier die bevorderlijk is voor het bereiken van beleidsdoelen van het land.⁷

Soft power en sportwashing zijn activiteiten die onder de noemer van sportdiplomatie kunnen vallen (zie kaders voor definities).⁸

Soft power

Het vermogen om andere landen te beïnvloeden om de eigen gewenste resultaten te bereiken via aantrekking in plaats van pressie of betaling.⁹

⁶ Grix & Brannagan (2024).

⁷ Gebaseerd op Murray (2012).

⁸ Grix & Brannagan (2024).

⁹ Gebaseerd op Nye (2008). Zie ook Grix et al. (2024) en Algamedj (2025).

Sportswashing

Activiteiten waarbij politieke leiders sport(eventen) gebruiken om internationaal indruk te maken, economische of politieke doelen te verwezenlijken en tegelijkertijd nationalisme aan te wakkeren en de aandacht af te leiden van (sociale) problemen in het gastland of de gaststad.¹⁰

Op de bovenstaande definitie van sportswashing valt iets af te dingen. De aandacht wordt door sport niet alleen afgeleid van problemen. De problemen worden internationaal juist ook zichtbaar gemaakt door het spotlighteffect: grote sportevenementen staan garant voor veel internationale media-aandacht. Sportswashing is een Westerse (journalistieke) perceptie die mogelijk niet volledig strookt met de beweegredenen van beleidsmakers in landen in het Midden-Oosten.

Wanneer sportdiplomatie betrekking heeft op sportevenementen, zijn er twee kanttekeningen te plaatsen. Evenementen hebben een tijdelijk karakter. Het momentum is dus maar kort. Daarnaast is niet alles te controleren en te beïnvloeden. Dingen kunnen verkeerd lopen en dat kan in de internationale media breed worden uitgemeten.¹¹ Als met soft power het tegenovergestelde van de gewenste resultaten worden bereikt, is er sprake van soft disempowerment.¹² Hiervan is sprake als andere landen worden beïnvloed, maar juist niet op de bedoelde manier.

Sportdiplomatie in Saudi-Arabië

Volgens The Guardian heeft Saudi-Arabië in 2,5 jaar minstens 6,3 miljard dollar (6 miljard euro) uitgegeven aan sportswashing, gefinancierd met middelen uit het Public Investment Fund (PIF).¹³ Per jaar is dat gemiddeld 2,4 miljard euro: 52.000 maal het modaal bruto-jaarinkomen van een Nederlander. Waarschijnlijk is deze oneliner van de Britse krant niet helemaal correct. Die miljarden zijn uitgegeven aan sport, maar niet allemaal met sportswashing als motief.

Het PIF is wereldwijd een van de grootste staatsinvesteringsfondsen, met een geschat vermogen van 700 miljard dollar (664 miljard euro). Voorbeelden van giga-investeringen zijn het binnenhalen van grote voetbalevenementen, en Lionel Messi en Cristiano Ronaldo die in ruil voor enorme bedragen in de voetbalcompetitie van Saudi-Arabië spelen (Ronaldo) en het land promoten (Messi).¹⁴

¹⁰ Boykoff (2022). De strekking van de definitie van sportswashing is er een die regelmatig wordt gebruikt. Dat neemt niet weg dat de term met complexiteit is omgeven en niet altijd correct wordt toegepast; zie Chadwick (2018).

¹¹ Knott (2024).

¹² Brannagan & Giulianotti (2018).

¹³ The Guardian (2023).

¹⁴ Al is Messi ook een financieel aanbod gedaan om in de Saudische competitie te spelen (maar hij koos voor Inter Miami CF).

Public Investment Fund (PIF)

Het PIF is het financiële vehikel achter de sportexpansie van Saudi-Arabië. Via clubs, sponsordeals en toernooien verankert het de Saudische staatsinvloed wereldwijd. Het fonds wordt direct aangestuurd door de politieke top van het regime.

2.2 Opkomst Golfstaten

Golfstaten en sport

Tot de Golfstaten worden meestal de landen gerekend die grenzen aan de Perzische Golf in het Midden-Oosten: Bahrein, Koeweit, Oman, Qatar, Verenigde Arabische Emiraten en Saudi-Arabië.¹⁵ Golfstaten, en met name Saudi-Arabië en Qatar, investeren grootschalig in voetbal en andere sporten als onderdeel van een strategisch staatsbeleid, waarbij sport fungeert als instrument binnen internationale betrekkingen, economische hervormingen en imagomanagement.

De laatste jaren tonen overheden en bedrijven uit deze landen zich steeds nadrukkelijker op het sporttoneel, onder andere door internationale topsportevenementen binnen te halen. Honderden aansprekende topsportevenementen hebben de afgelopen tien jaar in Golfstaten plaatsgevonden. Dit waren evenementen in uiteenlopende sporttakken, zoals golf, wielrennen, paardensport, handbal, atletiek, Formule 1 en zeilen.¹⁶

Maar het is vooral voetbal waar deze landen in het Midden-Oosten op inzetten. Voetbal is volgens sommigen geworteld in de geschiedenis van de landen, omdat veel voetbalbonden in de Golfregio tegelijk met de stichting van de staten werden opgericht (o.a. Saudi-Arabië in 1956 en Qatar in 1960).¹⁷ Aansprekende voetbaltoernooien die er hebben plaatsgevonden zijn:

- Qatar: FIFA World Cup (2022);
- Verenigde Arabische Emiraten: FIFA Club World Cup (2009) en Asian Cup (2019);
- Saudi-Arabië: FIFA Club World Cup (2023), Spaanse Super Cup (2024), Italiaanse Super Cup (2024), CAF Super Cup (2024) en Egypt Cup Final (2024);¹⁸
- Bahrain, Oman en Koeweit: meer regionale evenementen, zoals de Arabian Gulf Cup.

¹⁵ RVO (2023). Jemen, Irak en Iran kunnen (vooral internationaal) ook tot de Golfstaten gerekend worden.

¹⁶ ALQST (2025).

¹⁷ Nassar & Abuamer (2023).

¹⁸ De CAF Super Cup is een door de Afrikaanse voetbalbond (CAF) georganiseerde wedstrijd tussen de winnaar van de CAF Champions League en de CAF Confederation Cup.

Saudi-Arabië en voetbal

In Saudi-Arabië worden voetbaltoernooien georganiseerd, maar het land oefent ook op een andere manier invloed uit op de internationale voetbalwereld. Voorbeelden zijn:

- sponsoractiviteiten in Europees voetbal (o.a. Visit Saudi en Riyadh Season als partners van La Liga);
- staatsgelieerde bedrijven als sponsors van Europese topclubs (o.a. Atlético Madrid en AS Roma);
- het kopen van clubs (staatsinvesteringsfonds PIF is eigenaar van Newcastle United).

Saudi-Arabië heeft de volgende motieven om te investeren in voetbal(toernooien):¹⁹

- Concurrentie tussen Golfstaten: Golfstaten gebruiken voetbal om elkaar te overtreffen in prestige, invloed en internationale zichtbaarheid. Grote toernooien en clubs functioneren als symbolen van macht en status.
- Soft power: door te investeren in voetbal proberen landen hun internationale imago te verbeteren en politieke invloed uit te oefenen zonder militaire middelen. Sport fungeert daarbij als diplomatiek instrument (zie definitie).
- Sportwashing: Golfstaten zetten voetbal in om negatieve aandacht voor mensenrechtenschendingen en autoritair bestuur te verminderen. Positieve associaties met sport moeten kritiek verstommen (zie definitie).
- Economische diversificatie: investeringen in voetbal (en gerelateerd toerisme) helpen de economie minder afhankelijk te maken van olie en gas.
- Ontwikkeling sporttoerisme: internationale voetbaltoernooien fungeren als katalysator voor (buitenlandse) toeristische groei in de toekomst.
- Binnenlandse legitimatie en sociale stabiliteit: Golfstaten gebruiken voetbal en entertainment om steun te verwerven onder de (jonge) bevolking. De gedachte is dat ze hervormingen bevorderen en nationale trots aanjagen.
- Cultuurverandering en arbeidsparticipatie: sport moet een prestatiecultuur stimuleren en burgers meer betrekken bij de samenleving. Dit sluit aan bij de wens van de overheid om de afhankelijkheid van staatsvoorzieningen in te perken.
- Bevordering van gezondheid en welzijn: Golfstaten presenteren voetbal als instrument om fysieke activiteit te stimuleren en leefstijlziekten terug te dringen.

¹⁹ Nassar & Abuamer (2023); Brannagan & Reiche (2025).

Toenemende invloed van Saudi-Arabië op de sportwereld²⁰

De invloed van Saudi-Arabië op de sportwereld neemt toe. Dat is verbonden aan de nationale strategie (Vision 2030) en die manier waarop die wordt uitgevoerd (een netwerk). Neom is een belangrijk mega-project en het nationale olie- en gasbedrijf van Saoedi-Arabië (Aramco) speelt een cruciale rol.

● Vision 2023

Dit is een nationaal plan dat tot doel heeft de afhankelijkheid van het land van olie en gas af te bouwen, de economie te diversifiëren en het land te herpositioneren als een internationaal sportief knooppunt. De visie is opgebouwd rond drie thema's: levendige samenleving, bloeiende economie en een ambitieuze natie. De organisatie van het WK voetbal in 2034 is een strategie die past binnen deze visie.

● Netwerk

De Saudische sportstrategie wordt aangestuurd door een kleine elite met overlappende rollen in staat, economie en sport. Saudische sportbestuurders beschikken hierdoor over uitzonderlijke financiële en politieke middelen.

Deze concentratie van macht ondermijnt de scheiding tussen sportbestuur en staatsbelangen. Hierdoor ontstaan risico's voor belangenverstremgeling en transparantie. Door de verschillende 'petten' heeft deze elite een strategisch voordeel ten opzichte van andere sportleiders en organisaties. Hierdoor verschuiven machtsverhoudingen tussen internationale sportfederaties.

● Neom

Neom is een Saudisch project voor de ontwikkeling van een toeristische stad en wordt gepresenteerd als futuristisch sport- en innovatieproject binnen Vision 2030. Tegelijkertijd gaat het gepaard met gedwongen ontruiming en arbeidsmisstanden.

● Aramco

Dit is de Saudische staatsolie- en gasgigant. Aramco gebruikt sport voor mondiale zichtbaarheid en legitimiteit. Sponsoring van FIFA en andere federaties normaliseert samenwerking met een repressief regime. Er is ook weerstand vanwege de bijdrage van het bedrijf aan de klimaatcrisis. Dit veroorzaakt spanningen tussen commerciële belangen en duurzaamheids- en mensenrechtennormen.

²⁰ Grotendeels gebaseerd op Elsberg & Zidan (2024).

Dataset netwerk Saudische sportstrategie

Om verder onderzoek te stimuleren hebben auteurs van Play the Game een dataset openbaar beschikbaar gesteld.²¹ Zij moedigen geïnteresseerden aan om voort te bouwen op de bevindingen.

De dataset biedt een groot overzicht van de omvang en het netwerk van de Saudische sportstrategie door de belangrijkste personen en entiteiten in kaart te brengen die de sportinitiatieven aansturen. De dataset omvat 1.412 functies (bij 207 Saudische entiteiten) en 910 Saudische sponsoractiviteiten in de sport wereldwijd.

2.3 Bid WK voetbal 2034

Proces

In oktober 2023 deed de FIFA een onverwachte zet die de weg vrijmaakte voor de kandidatuur van Saudi-Arabië om het WK voetbal 2034 te organiseren. De bond had besloten dat de enige kandidatuur voor het WK in 2030 de gezamenlijke kandidatuur van Marokko, Portugal en Spanje zou zijn (met drie ceremoniële wedstrijden in Zuid-Amerika).

In dezelfde aankondiging lichtte de FIFA het bidproces voor het WK 2034 toe en specificerden ze dat het principe van continentrotatie en het garanderen van de best mogelijke omstandigheden voor de organisatie van de toernooien zou volgen. Hierdoor kwamen alleen landen van de Aziatische voetbalbond (waar de Saudische bond bij aangesloten is) en de Oceanische voetbalbond in aanmerking om een bid uit te brengen voor 2034.

De FIFA stelde vervolgens een krappe termijn van 25 dagen vast waarbinnen landen formeel hun interesse kenbaar konden maken. Hiermee heeft de FIFA democratische landen als het ware buitengesloten omdat het voor een democratisch land niet te doen is om binnen die termijn de door de FIFA gevraagde garanties te bieden. Wel verklaarde binnen anderhalf uur na de aankondiging van de FIFA de Saudische voetbalbond zich kandidaat te stellen voor het WK 2034.²² Naarmate de krappe deadline naderde, kondigde Australië, de enige serieuze concurrent van Saudi-Arabië, aan dat het niet zou meedingen naar de organisatie van het WK.

In oktober 2024 maakte de FIFA de stemprocedure voor de WK's van 2030 en 2034 bekend: de stemprocedure en de beslissing over de gastlanden zouden in één keer worden genomen. In juli 2024 diende Saudi-Arabië zijn bid in en in december 2024 verstrekte de FIFA de organisatierechten voor het WK voetbal 2034 aan het koninkrijk.²³

²¹ De dataset is te downloaden via <https://www.playthegame.org/projects/saudi-arabia-s-grip-on-world-sport/>

²² Elsborg & Zidan (2024).

²³ BDO (2025).

Inhoud bid Saudi-Arabië

De toewijzing van het WK voetbal 2034 aan Saudi-Arabië kunnen we plaatsen tegen de achtergrond van een bredere strategie: de zogenaamde 'Vision 2030' (zie kader hierboven).²⁴ Het bid van de Saudische voetbalfederatie is gebouwd rond drie thema's: 'Growing people. Together', 'Growing football. Together' en 'Growing connections. Together'. Het evenement moet bijdragen aan de verdere ontwikkeling van voetbal in Saudi-Arabië en met name van professioneel mannen- en vrouwenvoetbal, jeugdvoetbal en amateurvoetbal. De bond gaat uit van vijftien stadions (waarvan acht nieuwe), verdeeld over vijf gaststeden. Daarnaast is er het plan om tien FIFA Fan Festival-locaties op poten te zetten.²⁵

Controverse

De bidprocedure leidde tot weerstand, met name over het gevolgde bidproces en de mensenrechtensituatie in Saudi-Arabië.

● Bidproces

- Het toewijzingsproces weerspiegelt de invloed van Saudi-Arabië binnen de FIFA (o.a. sponsoring van de FIFA door Aramco). FIFA's besluitvorming creëerde voorwaarden die een Saudisch bod bevoordeelden: procedures beperkten concurrentie en verlaagden politieke drempels.²⁶
- De FIFA heeft het bid onvoldoende beoordeeld op sportieve of organisatorische aspecten, en te veel op de politieke en diplomatieke functie.²⁷
- De evaluatie van het WK-bid door de FIFA en externe adviseurs (AS&H Clifford Chance) is methodologisch gebrekkig en selectief. De mensenrechtenanalyse hebben ze bewust beperkt om toewijzing van het WK mogelijk te maken.²⁸

De FIFA en de Saudische voetbalfederatie hebben beleid over mensenrechten (zie kader). Toch was er stevige kritiek over onderzoek naar mensenrechten en het WK voetbal. Ook was er commentaar over het (niet) respecteren van mensenrechten in Saudi-Arabië in het algemeen.

²⁴ Kingdom of Saudi Arabia (2017).

²⁵ Saudi Arabia – Bidding Nation (2024); FIFA (2024).

²⁶ Elsborg & Zidan (2024).

²⁷ ALQST (2025).

²⁸ AS&H Clifford Chance (2024); Fairsquare et al. (2024).

Gedocumenteerd mensenrechtenbeleid FIFA²⁹

De FIFA zet zich in voor het respecteren van alle internationaal erkende mensenrechten en streeft ernaar de bescherming van deze rechten te bevorderen.

De FIFA zet zich volledig in om haar activiteiten in verband met de bidprocedure voor en de organisatie van (...) het FIFA Wereldkampioenschap 2034 uit te voeren in overeenstemming met (...) de beginselen voor de bescherming van kinderen en kwetsbare volwassenen en het respecteren van internationaal erkende mensenrechten in overeenstemming met de leidende principes van de Verenigde Naties.

Gedocumenteerd mensenrechtenbeleid Saudische voetbalfederatie³⁰

Onze mensenrechtenstrategie verwijst naar een vastberaden toezegging om mensenrechten te bevorderen en te beschermen tijdens de voorbereiding en organisatie van het FIFA Wereldkampioenschap 2034.

● **Mensenrechten**

- Mensenrechtenschendingen (o.a. repressie van dissidenten, beperkingen van vrijheid van meningsuiting, uitbuiting van arbeidsmigranten, discriminatie van vrouwen en LGBTI+-personen en inzet van de doodstraf) zijn niet verenigbaar met het beleid van de FIFA en de Saudische voetbalfederatie voor mensenrechten.³¹
- Saudi-Arabië zet mensenrechten selectief in in internationale communicatie, terwijl structurele repressie grotendeels intact blijft.³²
- Het risico op ernstige mensenrechtenschendingen in verband met het WK 2034 in Saudi-Arabië is hoog. Zowel vanwege de omvang van de benodigde projecten als vanwege de zwakke bescherming van de mensenrechten in het land. De aanhoudende weigering van Saudi-Arabië om zowel internationale mensenrechtenverdragen als een aantal belangrijke ILO-verdragen te ratificeren, roept ernstige vragen op over de geloofwaardigheid van de publieke toezeggingen die de FIFA heeft gevraagd.³³

● **Houding van de KNVB**

De dynamiek over mensenrechten in Saudi-Arabië doet denken aan die bij het WK 2022 in Qatar. De KNVB is nooit voorstander geweest van een WK in Qatar, en niet van de manier waarop daar met gastarbeiders wordt omgegaan.³⁴

²⁹ FIFA (2017; 2023; 2025).

³⁰ Saudi Arabian Football Federation (2024).

³¹ ALQST (2025); Elsborg & Zidan (2024); Fairsquare et al. (2024); Human Rights Watch (2024); Amnesty International (2024a); Amnesty International (2024b).

³² Brannagan & Reiche (2025).

³³ Amnesty International (2024a).

³⁴ Heerdt (2018); Duval (2023); KNVB (2026).

Vergeleken met het WK in Qatar wil de KNVB in aanloop naar het toernooi in Saudi-Arabië een andere koers varen: de bond wil de mensenrechtensituatie in Saudi-Arabië adresseren, zodat er internationale druk ontstaat en van daaruit wellicht iets kan veranderen.³⁵ De voorzitter van de KNVB merkte hierover in 2023, vóórdat het WK aan Saudi-Arabië werd toegewezen, het volgende op.

Reactie KNVB over een mogelijk WK in Saudi-Arabië³⁶

‘Voor eens en altijd wil ik duidelijk maken dat wij verbaasd en teleurgesteld zijn dat het proces van de toewijzing van 2034 en de toewijzing van 2030 in een wereldwijd politiek compromis gegoten lijkt te zijn. We zijn bij de toewijzing van toernooien voorstander van een open en democratisch proces door alle FIFA aangesloten bonden. Daarvan is nu geen sprake.’

‘Als het FIFA Congres nadat het proces zorgvuldig is doorlopen dus inclusief de mensenrechtenparagraaf en een openbaar evaluatierapport, het WK aan Saoedi-Arabië toewijst en wij ons te zijner tijd kwalificeren, dan zal de KNVB zeker deelnemen aan het toernooi. (...) We zijn namelijk een voetbalbond en willen een groot toernooi winnen, waar ook ter wereld.’

‘We hebben ons altijd voor dit onderwerp in relatie tot voetbal sterk gemaakt. Dit heeft op voorstel van de KNVB geresulteerd in de mensenrechtenparagraaf.’

De KNVB neemt klaarblijkelijk onder voorwaarden deel aan het WK in 2034. Eén van die voorwaarden is een zorgvuldig doorlopen bidproces met aandacht voor de mensenrechtenparagraaf. Daar wringt de schoen, want de FIFA heeft het mensenrechtenbeleid, waar de KNVB zich sterk voor heeft gemaakt, in de bidprocedure grotendeels genegeerd.

De FIFA is een vereniging. De betekenis van de KNVB, als een van de 211 leden en mede-eigenaar, mag daarmee niet uitgevlakt worden. De Nederlandse bond kan in verweer komen en ongewenste zaken aan de kaak stellen. Dat lukt waarschijnlijk het beste met een groep leden, zoals die van de Union of European Football Associations (UEFA).

³⁵ Radio 1 (2024).

³⁶ KNVB (2023).

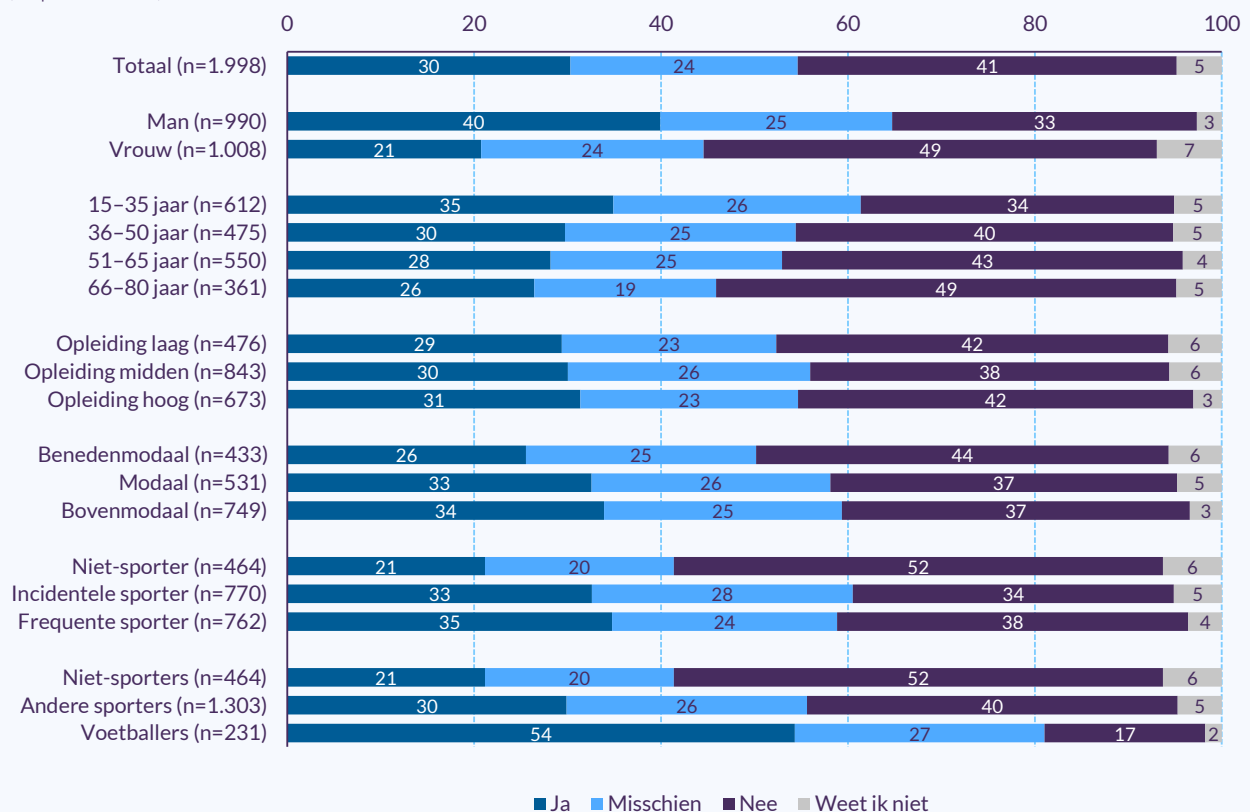
Volgintentie en keuze gastland

In dit hoofdstuk beschrijven we in hoeverre Nederlanders van plan zijn het WK voetbal voor mannen in Saudi-Arabië in 2034 te volgen. Daarnaast schetsen we of Nederlanders positief of negatief aankijken tegen de keuze voor gastlanden zoals Saudi-Arabië en Qatar voor een internationaal topsportevenement.

3.1 Volgintentie

Drie op de tien Nederlanders geven aan van plan te zijn het WK voetbal in Saudi-Arabië te volgen. Vier op de tien zijn dit niet van plan en een kwart twijfelt nog. Meer dan de helft van de voetballers zegt het WK te willen volgen. Onder andere sporters en niet-sporters ligt dit aandeel lager (figuur 3.1).

Figuur 3.1
Voornemen van Nederlandse bevolking (15-80 jaar) om het WK voetbal voor mannen in Saudi-Arabië (2034) te volgen, in 2025
 (in procenten)

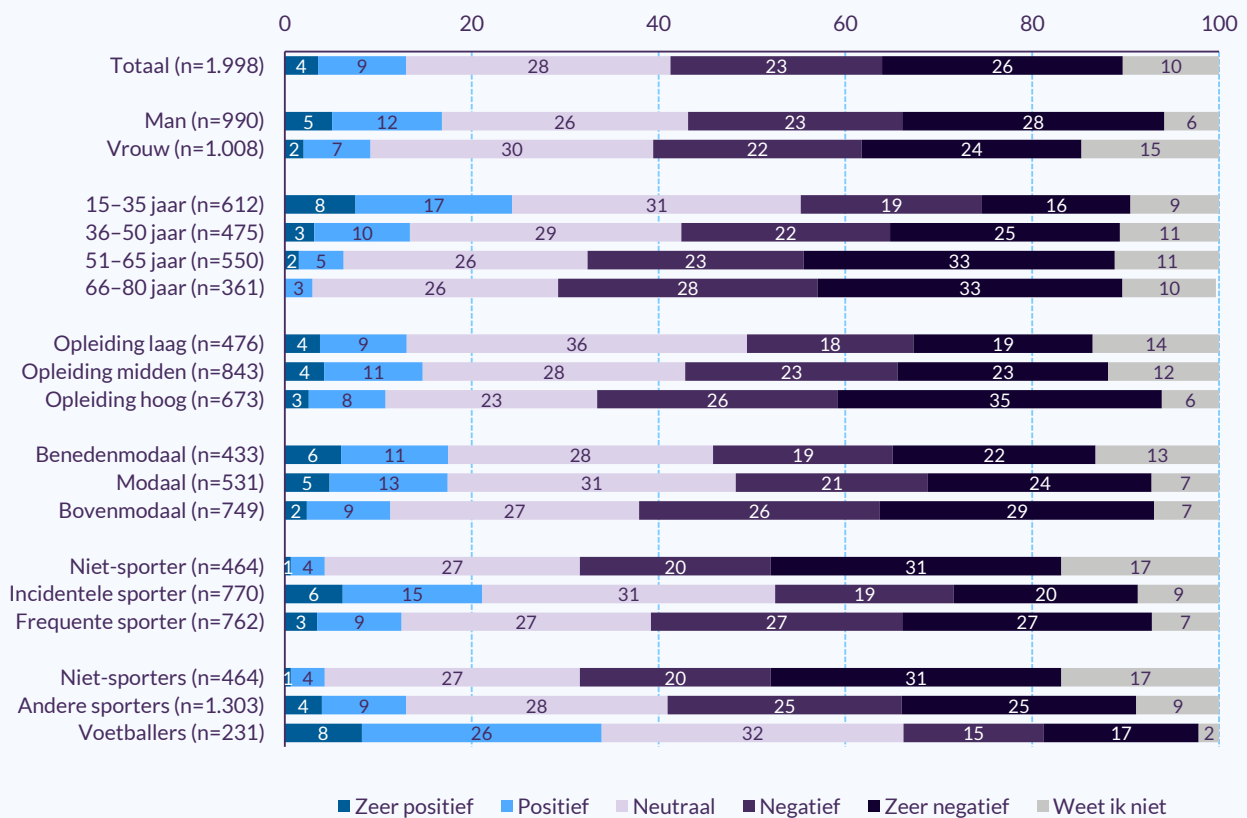

Bron: Mulier Instituut, Nationaal Sportonderzoek, mei 2025.

3.2 Houding ten opzichte van gastlanden

Bijna de helft van de Nederlanders kijkt negatief aan tegen de keuze voor landen zoals Saudi-Arabië en Qatar als gastlanden voor een internationaal topsportevenement zoals het WK voetbal voor mannen. 13 procent is positief (figuur 3.2).

Figuur 3.2
Houding van Nederlandse bevolking (15-80 jaar) tegenover de keuze voor landen zoals Saudi-Arabië en Qatar als gastlanden voor een internationaal topsportevenement zoals het WK voetbal voor mannen, in 2025
 (in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Nationaal Sportonderzoek, mei 2025.

Effecten keuze gastland

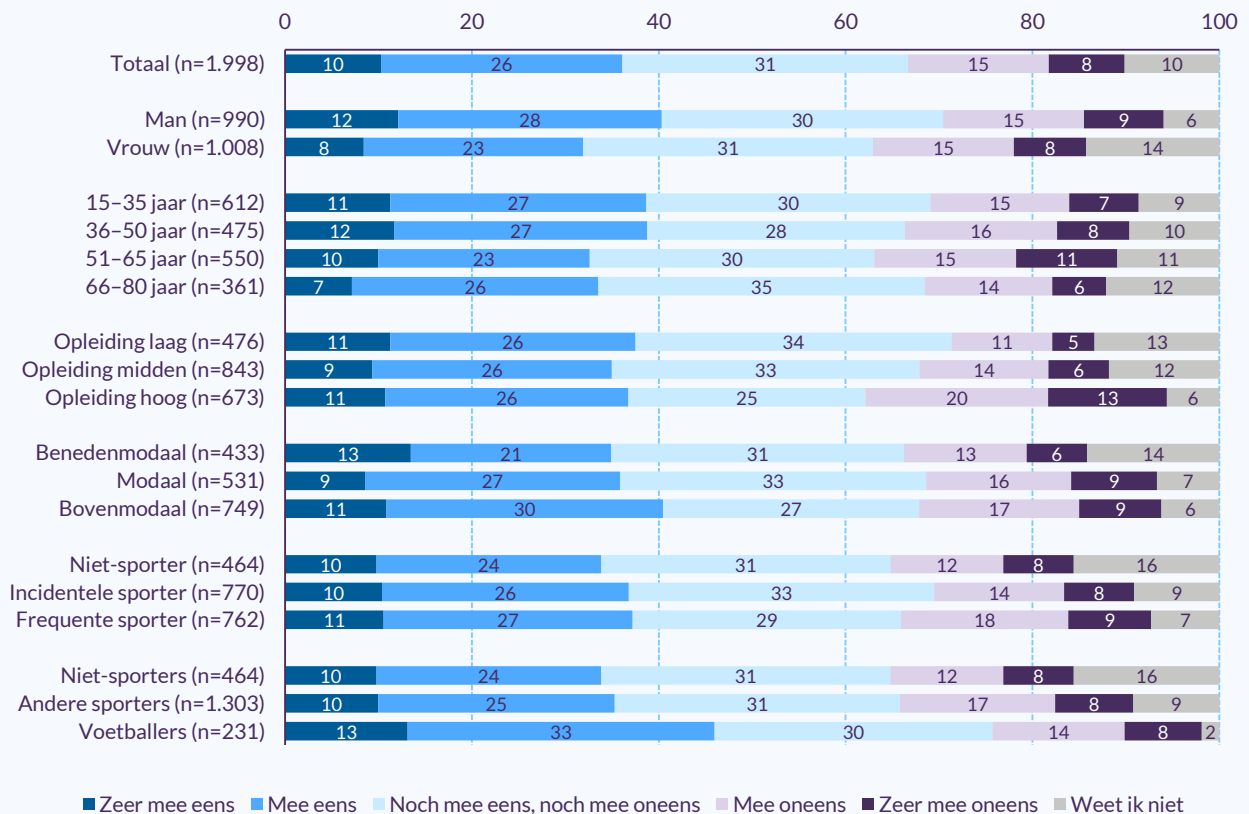
Dit hoofdstuk gaat over het effect van de toewijzing van het WK voetbal voor mannen aan landen zoals Saudi-Arabië en Qatar op de manier waarop mensen voetbal beleven en in hoeverre het ervoor gezorgd heeft dat ze voetbal minder positief ervaren. Ook bespreken we of de toewijzing van het WK aan Saudi-Arabië het vertrouwen in internationale sportorganisaties zoals de FIFA heeft geschaad.

4.1 Beleving voetbal

Voor ruim een derde van de Nederlanders heeft de toewijzing van het WK voetbal voor mannen aan landen zoals Saudi-Arabië en Qatar geen effect gehad op hun voetbalbeleving. Voor bijna een kwart heeft dit wel een effect (figuur 4.1).

Figuur 4.1
Mate waarin de Nederlandse bevolking (15-80 jaar) het eens is met de stelling ‘De toewijzing van het WK voetbal voor mannen aan landen zoals Saudi-Arabië en Qatar heeft geen effect gehad op de manier waarop ik voetbal beleef’, in 2025

(in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Nationaal Sportonderzoek, mei 2025.

14 procent van de Nederlanders die positief aankijken tegen de keuze voor landen zoals Saoedi-Arabië en Qatar als gastlanden geeft aan dat de toewijzing van het WK aan die landen effect heeft gehad op de manier waarop voetbal wordt beleefd. Bij de Nederlanders die daar negatief tegen aankijken is dat aandeel 37 procent (tabel 4.1). Dit suggereert dat een negatieve houding ten aanzien van die gastlanden vaker effect heeft op de voetbalbeleving dan een positieve houding.

Tabel 4.1

Mate waarin de Nederlandse bevolking (15-80 jaar) het eens is met de stelling ‘De toewijzing van het WK voetbal voor mannen aan landen zoals Saudi-Arabië en Qatar heeft geen effect gehad op de manier waarop ik voetbal beleef’, naar deelgroepen, in 2025

(in procenten)

	Aankijken tegen keuze voor landen zoals Saoedi-Arabië en Qatar als gastlanden voor een internationaal topsportevenement zoals het WK voetbal voor mannen			
	Positief (n=268)	Neutraal (n=568)	Negatief (n=961)	Weet ik niet (n=201)
Mee eens	61	42	29	21
Noch mee eens, noch mee oneens	21	42	28	20
Mee oneens	14	10	37	6
Weet ik niet	3	6	5	54

Bron: Mulier Instituut, Nationaal Sportonderzoek, mei 2025.

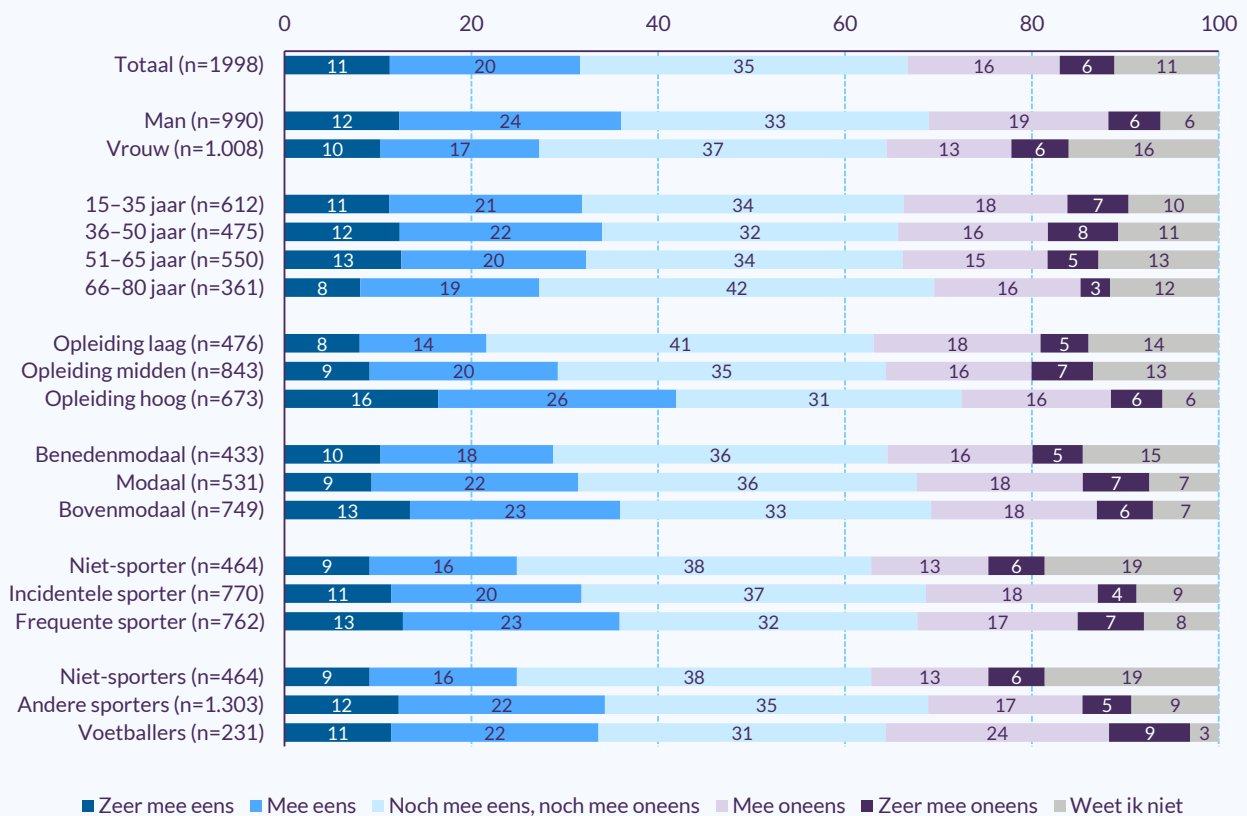
4.2 Ervaring topsport

Eén op de drie Nederlanders staat neutraal tegenover de stelling dat zij topsport minder positief ervaren door de toewijzing van het WK voetbal voor mannen aan landen zoals Saudi-Arabië en Qatar. Bijna een derde is het ermee eens en circa een kwart is het ermee oneens (figuur 4.2).

Figuur 4.2

Mate waarin de Nederlandse bevolking (15-80 jaar) het eens is met de stelling ‘De toewijzing van het WK voetbal voor mannen aan landen zoals Saudi-Arabië en Qatar zorgt ervoor dat ik topsport minder positief ervaar’, in 2025

(in procenten)

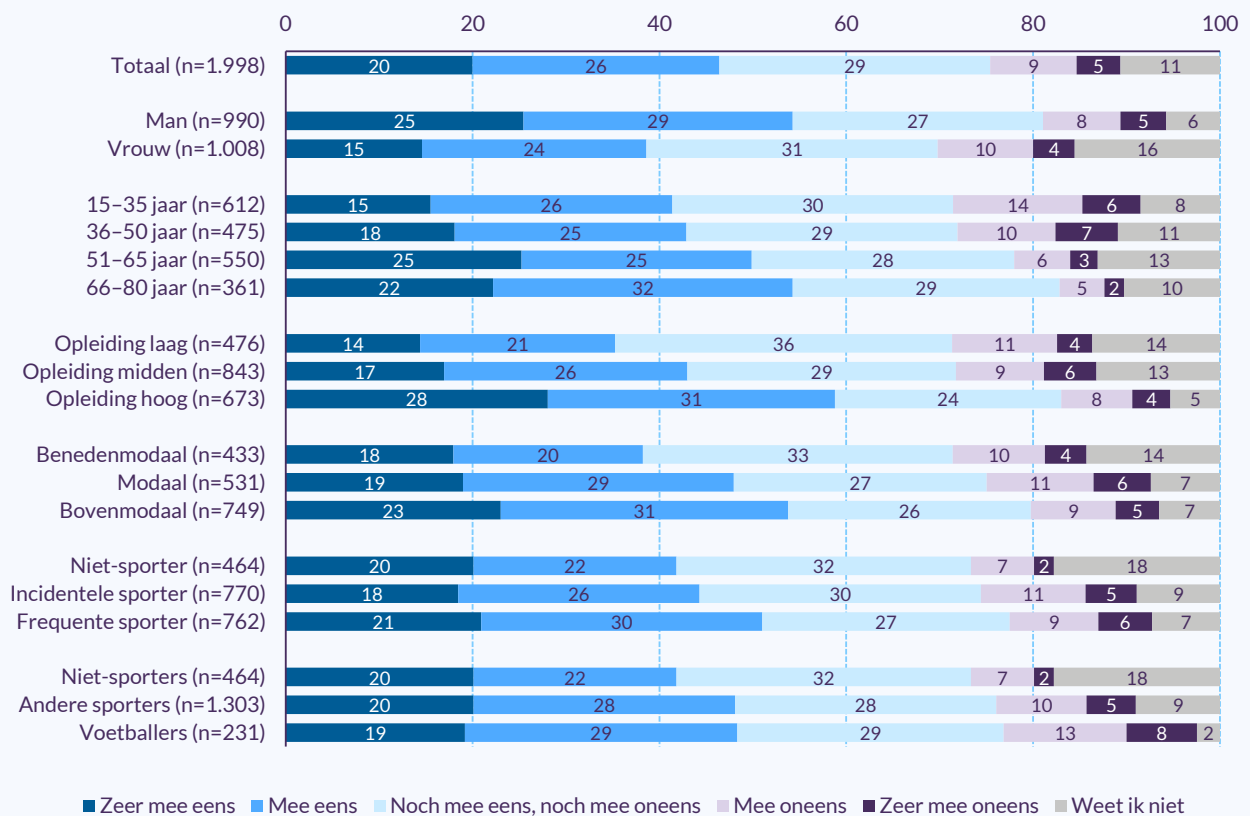

Bron: Mulier Instituut, Nationaal Sportonderzoek, mei 2025.

4.3 Vertrouwen in FIFA

Voor bijna de helft van de Nederlanders heeft de toewijzing van het WK voetbal voor mannen aan landen zoals Saudi-Arabië en Qatar hun vertrouwen in internationale sportorganisaties zoals de FIFA geschaad. Voor 14 procent blijkt dit niet het geval (figuur 4.3).

Figuur 4.3
Mate waarin de Nederlandse bevolking (15-80 jaar) het eens is met de stelling ‘De toewijzing van het WK voetbal voor mannen aan landen zoals Saudi-Arabië en Qatar heeft mijn vertrouwen in internationale sportorganisaties zoals de wereldvoetbalbond FIFA geschaad’, in 2025
 (in procenten)

Bron: Mulier Instituut, Nationaal Sportonderzoek, mei 2025.

Conclusie en blik vooruit

In dit hoofdstuk beantwoorden we de onderzoeksvragen in het kort. Daarnaast presenteren we een vooruitblik.

5.1 Conclusie

Verloop bidproces

De FIFA heeft het bidproces voor het WK 2034 ingericht op een manier die Saudi-Arabië in de kaart speelt. De toewijzing aan Saudi-Arabië weerspiegelt de invloed van het koninkrijk binnen de FIFA. Het onderzoek naar mensenrechten in Saudi-Arabië vanuit het perspectief van het WK is onvolledig en doet geen recht aan het reële risico op mensenrechtenschendingen in verband met het WK. De FIFA en de Saudische voetbalbond handelen onvoldoende volgens het eigen beleid.

Volgintentie

Bijna een derde van de volwassen Nederlanders is van plan het WK voetbal te volgen. Een kwart is daar nog niet over uit en ruim vier op de tien zijn niet van plan het evenement te volgen.

Houding ten opzichte van gastlanden

Bijna de helft van de volwassen Nederlanders is negatief over de keuze voor landen zoals Saudi-Arabië en Qatar als gastlanden voor een internationaal topsportevenement zoals het WK voetbal. Bijna drie op de tien staan hier neutraal in en een op de acht is er positief over.

Beleving voetbal

Volwassen Nederlanders zijn verdeeld over de mate waarin de toewijzing van het WK voetbal effect sorteert op de voetbalbeleving. Voor ruim een derde heeft dit effect, voor bijna een kwart niet en ongeveer een derde is hierover in dubio. Een negatieve houding ten aanzien van gastlanden in het Midden-Oosten heeft vaker effect op de voetbalbeleving dan een positieve houding.

Ervaring topsport

De toewijzing van het WK voetbal aan landen zoals Saudi-Arabië en Qatar zorgt er bij bijna een derde van de volwassenen voor dat ze topsport minder positief ervaren. Voor bijna een kwart is dit niet het geval en ruim een derde heeft hier geen uitgesproken mening over.

Vertrouwen in FIFA

De toewijzing van het WK voetbal aan landen als Saudi-Arabië en Qatar schaadt bij bijna de helft van de Nederlanders hun vertrouwen in de FIFA. Bij circa een op de acht daalt dit vertrouwen niet. Bijna een derde heeft er geen uitgesproken mening over.

5.2 **Blik vooruit**

Toekomstige invloed Golfstaten

Te verwachten is dat de invloed van Saudi-Arabië en andere landen in het Midden-Oosten in de internationale voetbalwereld in de toekomst eerder toe- dan afneemt. De gesprekken tussen Qatar en het IOC over de mogelijke organisatie van de Olympische en Paralympische Spelen in 2036 passen in die ontwikkeling.³⁷ Ambities hebben betrekking hebben op de langere termijn en de kost gaat voor de baat uit. Nation branding vindt niet van de ene op de andere dag plaats, maar vraagt om een lange adem.³⁸ Bovendien is de macht bij belanghebbenden goed geborgd en zijn er diepe zakken, overvol met geld. Het is voor de FIFA klaarblijkelijk makkelijk zwichten voor een dergelijke partner, temeer omdat de internationale voetbalbond geen externe verantwoording over keuzes af hoeft te leggen.

Mensenrechten: sprankjes hoop?

Voor de bescherming van mensenrechten lijkt er nog een lange en hobbelige weg te gaan, met de vraag of de gewenste bestemming ooit in zicht komt.³⁹ Er zijn sprankjes hoop, omdat gastlanden in het Midden-Oosten – doordat zij internationaal in de spotlights staan – stappen in de goede richting zetten. Zo zijn de rechten van werknemers in Qatar er, onder invloed van het WK in 2022, naar verluidt wat beter op geworden.⁴⁰ En sinds 2018 zijn vrouwen welkom bij sportwedstrijden in Saudi-Arabië.⁴¹ Het is de vraag of alle ontwikkelingen van structurele aard zijn, of dat het land – als de spotlights weer op een ander evenement in een ander land zijn gericht – weer vervalt in oude, ingesleten structuren, met minder oog voor mensenrechten.

Enig optimisme kunnen we putten uit de oprichting van de Sport & Rights Alliance en het Centre for Sport and Human Rights.⁴² Ook FIFA-activiteiten zijn hoopgevend, zoals de campagnes #NoDiscrimination en de organisatie van de Amputee Football World Cup en de Homeless World Cup.

Weerstand tegen WK in Qatar

In de inleiding schreven we dat het aantal kijkers naar het WK in Qatar torenhoog was, mede dankzij de prestaties van het Nederlands mannenteam. Vanzelfsprekend was dat op voorhand niet. Bondscoach Van Gaal vond de keuze van de FIFA voor Qatar belachelijk. Qatar is qua oppervlakte en bevolkingsomvang kleiner dan België, er is in vergelijking met veel andere landen geen betekenisvolle voetbalhistorie en -cultuur, en ten tijde van het bid was er maar één stadion in Qatar geschikt voor het WK.⁴³

³⁷ CNN (2025).

³⁸ Knott (2024)

³⁹ Zie ook Hover et al. (2016).

⁴⁰ Brannagan & Giulianotti (2018); Hussain & Cunningham (2024).

⁴¹ The Guardian (2017).

⁴² De Sport & Rights Alliance is opgericht in 2015 als een wereldwijde coalitie van NGO's en vakbonden die samenwerken om mensenrechten en anti-corruptie te verankeren in de sportwereld. Het Centre for Sport and Human Rights (CSHR) is gelanceerd in 2018 als een onafhankelijke organisatie om mensenrechten in de sportwereld te bevorderen.

⁴³ Matheson (2024).

Het Comité Cancel Qatar 2022 kwam in Nederland met een petitie, ondertekend door 20.000 mensen, tegen het WK in Qatar.⁴⁴ ING, KPN, Albert Heijn, Lidl en de Nederlandse Loterij waren er niet happig op zich met het WK in Qatar te associëren. Ze besloten er niet heen te gaan en er geen commerciële acties aan te verbinden.⁴⁵

FIFA-beleid in de praktijk

Het beeld beklijft dat de FIFA zich rond het bid van Saudi-Arabië niet aan hun eigen nieuwe spelregels (mensenrechtenbeleid) houdt. Na de corruptie bij de FIFA rond het verstrekken van de organisatierechten aan Rusland (2018) en Qatar (2022) kwam er na 2015 nieuw beleid over goed bestuur, mensenrechten en duurzaamheid. Het corruptieschandaal leidde in Nederland toen ook tot een verminderd vertrouwen in de FIFA en tot effect op het beleven van topsport.⁴⁶

Weerstand tegen WK in Saudi-Arabië?

Veel hangt af van de vraag of Saudi-Arabië het WK gebruikt om het mensenrechtenbeleid af te stemmen op internationale normen en of er corruptieschandalen rond de toekenning van het WK aan het licht komen.⁴⁷

De KNVB heeft zich sterk gemaakt voor de mensenrechtenparagraaf, maar de FIFA heeft die in het bidproces voor het WK van 2034 genegeerd. De KNVB heeft bovendien gesteld aan het WK deel te zullen nemen als er in het bidproces voldoende aandacht voor mensenrechten zou komen. Dat is niet gebeurd. De betekenis van de KNVB, als een van de 211 FIFA-leden, mag niet worden uitgevlakt. De Nederlandse bond kan, samen met andere bonden, in verweer komen en ongewenste zaken aan de kaak stellen. Te verwachten is dat daarmee meer kan worden bereikt dan met een boycot van het evenement.⁴⁸

Daarnaast is er de vraag hoeveel voetbalkijkers zich willen afschermen van mogelijke onwelkome praktijken in Saudi-Arabië. De ontwikkelingen rondom Qatar in 2022 leren dat Nederlanders massaal voor de buis zaten. Maar sterke sportmerken, waartoe we ook het WK voetbal van de FIFA kunnen rekenen, zijn niet immuun voor gebleken. Reputatieschade leidde tot boycotten van het merk.⁴⁹ Veel sportconsumenten haakten in het verleden bijvoorbeeld af vanwege omstandigheden waarin arbeiders sportkleding moeten produceren (o.a. Nike, Speedo, Under Armour, Adidas).

Dit onderzoek laat zien dat de FIFA het niet zo nauw neemt met het eigen mensenrechtenbeleid. Het laat ook zien dat de toekenning van het WK van 2034 aan Saudi-Arabië Nederlanders niet onberoerd laat. De toekomst zal uitwijzen in hoeverre zich dat vertaalt naar belangstelling om het toernooi te volgen.

⁴⁴ NOS (2022).

⁴⁵ Sport Resolutions (2022).

⁴⁶ Hover & Breedveld (2016).

⁴⁷ Brannagan & Reiche (2025).

⁴⁸ Heerdt & Roorda (2023).

⁴⁹ Huber et al. (2010).

Bronnen

Algamedi, S. (2025). *Rhetoric of Soft Power and Public Diplomacy: A Case Study of Saudi Arabia*. Duquesne University.

ALQST (2025). *Through a Saudi Lens: Human Rights in Saudi Arabia in 2024*.

AS&H Clifford Chance (2024). *Independent context assessment. Prepared for the Saudi Arabian Football Federation in relation to the FIFA World Cup 2034*.

Amnesty International (2024a). *Playing a dangerous game? Human rights linked to the 2030 and 2034 FIFA World Cups*.

Amnesty International (2024b). *High stakes bids. Dangerously flawed human rights strategies for the 2030 and 2034 FIFA World Cups*.

BDO (2025). *FIFA World Cup 2034. Findings and observations of the independent audit company*.

Bouandel, Y., & Amara, M. (2024). Why Qatar's hosting of the 2022 FIFA World Cup matters. In H. A. Solberg, R. K. Storm, & K. Swart (Eds.), *Research Handbook On Major Sporting Events* (pp. 498-507). Edward Elgar Publishing.

Boykoff, J. (2022). Toward a Theory of Sportswashing: Mega-Events, Soft Power, and Political Conflict. *Sociology of Sport Journal*, 39(4), pp. 342-351.
<https://doi.org/10.1123/ssj.2022-0095>

Brannagan, P. M., & Giulianotti, R. (2018). The soft power-soft disempowerment nexus: The case of Qatar. *International Affairs*, 9, 1.139-1.157.
<https://doi.org/10.1093/ia/iyy125>

Brannagan, P. M., & Reiche, D. (2025). Saudi Arabia and the 2034 FIFA World Cup: context, strategy, critique. *International Journal of Sport Policy and Politics*.
<https://doi.org/10.1080/19406940.2025.2473319>

CNN (2025). *Qatar confirms talks over hosting 2036 Olympic Games*.
<https://edition.cnn.com/2025/07/23/sport/qatar-potential-host-2036-olympics-intl>

Chadwick, S. (2018). *Sport-washing, soft power and scrubbing the stains. Can international sporting events really clean up a country's tarnished image?*
<https://www.policyforum.net/sport-washing-soft-power-and-scrubbing-the-stains/>

Duval, A. (2023). Spectacular International Labor Law: Ambush Counter-Marketing In the Spotlight of Qatar's 2022 FIFA World Cup. *German Law Journal*, 24(9) (pp. 1712-1728). doi:10.1017/glj.2024.3

Elsborg, S., & Zidan, K. (2024). *Saudi Arabia's grip on the world of sport*. Play the Game. FairSquare, ALQST for Human Rights, Amnesty International, The Army of Survivors, Building and Woodworkers International, Equidem, Football Supporters Europe, Gulf Centre for Human Rights, Human Rights Watch, Middle East Democracy Center, & Migrant-Rights.org (2024). Press release: FIFA / Saudi Arabia: *Human rights groups, football supporters, worker organisations express "deep concern" at global law firm's flawed World Cup 2034 assessment*.

FIFA (2017). *FIFA's Human Rights Policy*. May 2017 edition.

FIFA (2023). *Football unites the world. Strategic objectives for the global game: 2023-2027*.

FIFA (2024). *FIFA World Cup 2034. Bid Evaluation Report*.

FIFA (2025). *FIFA Legal Handbook 2025*.

Grix, J., & Brannagan, P.M. (2024). Sports Mega-Events as Foreign Policy: Sport Diplomacy, "Soft Power," and "Sportswashing". *American Behavioral Scientist*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/00027642241262042>

Grix, J., Bason, T., Grix, L., & Jeong, J. B. (2024). An overview and analysis of sports mega-events as part of state soft power strategies. In H. A. Solberg, R. K. Storm, & K. Swart (Eds.), *Research Handbook On Major Sporting Events* (pp. 449-460). Edward Elgar Publishing.

Heerdt, D. (2018). Winning at the World Cup: A matter of protecting human rights and sharing responsibilities: A matter of protecting human rights and sharing responsibilities. *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 36(2), (pp. 86-92). <https://doi.org/10.1177/0924051918771228>

Heerdt, D. & Roorda, L. (2023). Lessons Learned in Qatar: The Role of the Netherlands and Its Businesses in Addressing Human Rights Abuses in Mega-Sporting Events. *Neth Int Law Rev* 70 (pp. 19-64). <https://doi.org/10.1007/s40802-023-00234-4>

Hover, P., Dijk, B., Breedveld, K., & Van Eekeren, F. (2016). *Integrity & sport events: position paper*. Mulier Instituut.

Hover, P., & Breedveld, K. (2016). *Nederlanders over het IOC, de FIFA en de Olympische Spelen* [Factsheet 2016/6]. Mulier Instituut.

Huber, F., Vollhardt, K., Matthes, I., & Vogel, J. (2010). Brand misconduct: Consequences on consumer–brand relationships, *Journal of Business Research*, 63(11), 1113-1120. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2009.10.006>

Human Rights Watch (2024). *The Man Who Bought The World. Rights Abuses Linked to Saudi Arabia's Public Investment Fund and Its Chairman, Mohammed bin Salman*.

Hussain, U., & Cunningham, G. B. (2024). The FIFA 2022 Men's World Cup: transformations in Qatar. In H. A. Solberg, R. K. Storm, & K. Swart (Eds.), *Research Handbook On Major Sporting Events* (pp. 508-520). Edward Elgar Publishing.

Kingdom of Saudi Arabia (2017). *Vision 2030*.

Knott, B. (2024). Major sport events and nation branding. In H. A. Solberg, R. K. Storm, & K. Swart (Eds.), *Research Handbook On Major Sporting Events* (pp. 440-448). Edward Elgar Publishing.

KNVB (2023). *Vastgesteld verslag bondvergadering 18 december 2023*.

KNVB (2026). *KNVB en het WK in Qatar*. <https://www.knvb.nl/info/62149/knvb-en-het-wk-qatar>

Matheson, V. (2024). The economics of the FIFA World Cup. In H. A. Solberg, R. K. Storm, & K. Swart (Eds.), *Research Handbook On Major Sporting Events* (pp. 663-677). Edward Elgar Publishing.

Murray, S. (2012). The Two Halves of Sports-Diplomacy. *Diplomacy & Statecraft*, 23(3), 576–592. <https://doi.org/10.1080/09592296.2012.706544>

Nassar, Y., & Abuamer, M. (2023). The Rise of Gulf States' Investments in Sports: Neither Soft Power nor Sportswashing? *Politics of Sports in the Middle East*, POMEPS STUDIES (48), 25–33.

Nationaal Media Onderzoek (2018). *Jaar top-100 inclusief sport, 2017*. <https://kijkonderzoek.nl/component/kijkcijfers/file,j1-7-1-p>

Nationaal Media Onderzoek (2023). *Jaar top-100 inclusief sport, 2022*. <https://kijkonderzoek.nl/component/kijkcijfers/file,j1-2-1-p>

NOS (2022). *Petitie tegen WK in Qatar overhandigd aan KNVB, bond voelt niets voor boycot*. <https://nos.nl/artikel/2423052-petitie-tegen-wk-in-qatar-overhandigd-aan-knvb-bond-voelt-niets-voor-boycot>

Nye, J. S. (2008). Public Diplomacy and Soft Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 94–109. <https://doi.org/10.1177/0002716207311699>

Radio 1 (2024). *KNVB vaart andere koers richting WK in Saudi-Arabië: 'Kunnen meer invloed uitoefenen als we wel gaan'*.

<https://www.nporadio1.nl/nieuws/buitenland/19140ed7-2d22-4558-86fc-47750ed6f2e1/knvb-vaart-andere-koers-richting-wk-in-saudi-arabie-kunnen-meer-invloed-uitoefenen-als-we-wel-gaan>

RVO (2023). *Regio Golfstaten*. <https://www.rvo.nl/onderwerpen/landen-en-gebieden/golfstaten/golfstaten>

Saudi Arabia – Bidding Nation (2024). *Growing. Together. The Saudi Arabia FIFA World Cup 2034 bid. Bid book*.

Saudi Arabian Football Federation (2024). *Human Rights Strategy in connection with the 2034 FIFA World Cup*.

Sport Resolutions (2022). *Belgian and Dutch team sponsors to enact “soft protest” of Qatar World Cup*. <https://www.sportresolutions.com/news/belgian-and-dutch-team-sponsors-to-enact-soft-protest-of-qatar-world-cup>

The Guardian (2017). *Saudi Arabia to allow women into sports stadiums*. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-41798481>

The Guardian (2023). *Revealed: Saudi Arabia's \$6bn spend on 'sportswashing'*. <https://www.theguardian.com/world/2023/jul/26/revealed-saudi-arabia-6bn-spend-on-sportswashing>

Paul Hover
p.hover@mulierinstituut.nl

Ton Leenen
t.leenen@mulierinstituut.nl